

Zbori za prostor – Kaj je javni interes pri turizmu?

Uvodni prispevek Zbora 20.3.2017, pripravila Mojca Zabukovec

Ko mesto postane destinacija, ni več mesto

»Mest ne gradimo več zato, da bi ljudje v njih živeli, ampak za ljudi, da v mesta investirajo.« (David Harvey na lanskoletnem posvetu o turizmu v Barceloni)

»Barcelona ni naprodaj« je bilo sporočilo januarske zasedbe La Rumble, ulice, ki je v zadnjih dveh desetletjih postala glavna turistična žila v katalonski prestolnici z okoli 1,6 milijona prebivalcev, v kateri so lani zabeležili 32 milijonov turistov. »Najprej naj se preneha dajati na milijone evrov za promocijo turizma,« je med protestnim shodom, na katerem se je zbralo okoli dva tisoč ljudi, za *Guardian*¹ pojasnjeval **Daniel Pardo**, član četrtna skupnosti za trajnostni turizem. »Turizem subvencioniramo z javnim denarjem, dogaja pa se izkoriščanje delavcev v tem storitvenem sektorju, uničuje se infrastrukturo mesta, za kar plačujemo prebivalci.« Nek drugi protestnik je za britanski medij povedal: »Prebivalcev niso nikoli vprašali za mnenje, čeprav smo mi tisti, ki trpimo posledice, a ne uživamo koristi. Zahtevamo javno razpravo o teh vprašanih in iskanje novih rešitev namesto sedanje, ki temelji na nenehni rasti.«

Sociolog **Klemen Ploštajner**, ki je v diplomski nalogi na ljubljanski fakulteti za družbene vede raziskoval pravico do mesta, se je nedavno vrnil iz Barcelone. »Z razvojem turizma v zadnjih 25 letih je center mesta danes povsem prepuščen turistom, kar zadeva rabo prostora. Tam so predvsem dragi lokali in trgovine s spominki, medtem ko se je v zadnjem desetletju iz središča izselilo okoli 40 odstotkov prebivalcev. In ko so jih vprašali, zakaj, se je pokazalo, da turizem ne vpliva zgolj na dvig cen nepremičnin v centru mesta, ampak se ljudje v njem niso več počutili kot doma. Izginili so prostori, ki so jih prej lahko uporabljali. Masovni turizem prinese tudi hrup, smrad in gnečo. Jasno se tudi pokaže, da se je vlagalo v najbolj dobičkonosne, to je centralne dela mesta, medtem ko se je ostale opuščalo. Tudi manjše zelene površine so iz centra izginile. Javnih klopi je v primerjavi z zasebnimi stoli lokalov zelo malo, tako da se ni mogoče uvesti, ne da bi pri tem trošil.«

Današnje razmere v katalonski prestolnici po njegovem ponazarjajo, kaj prinese intenzivno usmerjanje v turizem. »Barcelono je nemogoče primerjati z Ljubljano, ker ta ne more postati takšna masovna turistična destinacija, saj za to nima niti infrastrukturnih pogojev. Je pa Ljubljana toliko manjša in bi bil vpliv takšnega intenzivnega usmerjanja v turizem lahko občuten.«

Simbioza in posluh

Da je slovensko glavno mesto »vedno pogosteje v žarometu svetovnih medijev«, tudi lanskoletni turistični obisk je bil »znova rekorden«, ugotavljajo na javnem zavodu **Turizem Ljubljana**. To po njihovem »vpliva na več prihodkov iz naslova turizma, na splošno podobo destinacije v svetu in posledično na izboljšano ponudbo na več ravneh, ki dviguje kakovost bivanja«.

¹ Burgen, Stephen. 2017. Barcelona marches to curb negative effects of tourism boom, *Guardian.com*, 17.3.: <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/29/barcelona-residents-protest-high-rents-fuelled-by-tourism>.

V pogovoru za *Delo*² so pred časom na vprašanje, kaj prispeva h kakovosti bivanja v mestu, na javnem zavodu odgovorili: »Da je Ljubljana bolj zanimiva za izvedbo mednarodnih dogodkov, tudi poslovnih, izboljšuje se kulinarčna ponudba, več je interesa za tuje investicije, večja je ponudba trgovin in dostopnih blagovnih znamk, vedno več je mladih, ki se podajajo v poslovne vode in v centru mesta odprejo prodajalno, saj so prepoznali tržno nišo«. In ker je »zadovoljen prebivalec najboljši ambasador svojega mesta«, še pravijo na zavodu, pri načrtovanju in promociji turizma po lastnih besedah upoštevajo predvsem želje in počutje prebivalcev. S pomočjo občinskega spletnega servisa Pobude meščanov so tako, kot med drugim poudarjajo, »poskrbeli za dodatno ocvetličenje mesta, popravili usmerjevalne table, trenutno je v postopku prenova vodnjaka na Mestnem trgu«. In vse to zato, ker si želijo, da »lokalni prebivalci zaradi razvoja turizma ne bi bili nezadovoljni, ampak bi živeli v simbiozi«.

Toda **Beti Žerovc**, umetnostna zgodovinarica z ljubljanske filozofske fakultete je v pogovoru za *Delo*³ pred časom opozorila, da je posluh za nekoga, ki v Ljubljani prebiva, veliko manjši kot za dejavnosti, ki prinašajo denar: »Skupne, mestotvorne vsebine, kot so neprofitna stanovanja, se selijo na obrobje, medtem ko v središču narašča kratkoročno, turistično najemanje stanovanj prek portalov, kot je Airbnb. Odstopanja od zloščene, tržne usmeritve v središču, kot je Tovarna Rog, niso zaželeni, očitno pa so toplo sprejete najrazličnejše komercialne, zabaviščarske vsebine, kot sta večerja na žerjavu ali vodni tobogan.« Središče mesta se po njenem spreminja »v kuliso, zabaviščni park«, toda ko se bomo tega končno zavedeli, pravi, bo mogoče že prepozno.

Ena od stanovalk, ki živi v večstanovanjski hiši v središču Ljubljane, v kateri dva soseda oddajata stanovanje prek spletne platforme airbnb, pa je v pogovoru za *Delo*⁴ povedala: »Namembnost stanovanjske hiše se spreminja, postaja turistični objekt. Počutim se, kot bi živela v hotelu.« Druga stanovalka je pripovedovala zgodbo iz njihove stanovanjske hiše, potem ko je soseda začela oddajati prek airbnbja, toda za to ni pridobila dovoljenja drugih v hiši, kar bi morala storiti. »Lastniki stanovanj, ki smo med drugim vlagali v hišo in obnovo fasade ter tako prispevali k podobi mesta, smo brez moči proti požrešnim lastnikom, ki se požvižgajo na zakonodajo.«

In medtem ko je v Ljubljani registriranih 51 sobodajalcev, jih prek airbnb oddaja okoli osemsto. Tržni inšpektorji so leta 2013 opravili nadzor nad oddajanjem sob v Sloveniji, predvsem pri tistih, ki oglašujejo ponudbo na spletni strani airbnb.com. Pri 31 nadzorih je bilo »pretežno ugotovljeno oglaševanje dela na črno«.

»Občutek imam, da prebivalci skoraj ne uporabljamo več centra mesta,« je razmišljala Beti Žerovc. »V centru usiha ponudba, namenjena lokalnim prebivalcem, vse manj je recimo trgovin s povsem osnovnimi potrebščinami.« Po njenem je skrb vzbujajoče, da »razmišljanje o širjenju ponudbe za turiste trenutno krepko prekaša razmišljanje o tem, kakšni so negativni učinki turizma na mesto in njegove prebivalce«. Strinja se, da je treba proteste prebivalcev proti turistifikaciji v številnih evropskih mestih vzeti kot jasno opozorilo in da apetiti po stalno rastočem turističnem dobičku ne bi smeli narekovati tempa razvoja mesta. »Središče Ljubljane je zelo majhno in zato še toliko bolj občutljivo. Kaj bo, ko ga bomo povsem razprodali v turistične namene? Bo to mesto brez glave?«

² Zabukovec, Mojca. 2016. Pot v mesto brez glave, Delo.si, 17.3.: <http://www.delo.si/novice/ljubljana/pot-v-mesto-brez-glave.html>.

³ Zabukovec, Mojca. 2016. Pot v mesto brez glave, Delo.si, 17.3.: <http://www.delo.si/novice/ljubljana/pot-v-mesto-brez-glave.html>.

⁴ Zabukovec, Mojca. 2016. Ko stanovanjska hiša postane hotel na črno, Delo.si, 17.3.: <http://www.delo.si/novice/ljubljana/ko-stanovanjska-hisa-postane-hotel-na-crno.html>.

Za pozitiven odnos

Da je spodbujanje razvoja turizma v Sloveniji » v javnem interesu«, piše v krovnem zakonu s področja turizma, ki so ga sprejeli v letu vstopa države v Evropsko unijo. V njem je lokalno prebivalstvo omenjeno zgolj v delu, v katerem so navedene »dejavnosti in storitve, katerih izvajanje na ravni turističnega območja je v javnem interesu«. Tako piše, da je treba ozaveščati in spodbujati lokalno prebivalstvo »za pozitiven odnos do turistov in turizma«.

Med dejavnosti, ki so v zakonu opredeljene kot javni interes, pa prištevajo: informiranje turistov, ugotavljanje mnenja obiskovalcev o kakovosti turistične ponudbe, urejanje in vzdrževanje turistične signalizacije, trženje celovite turistične ponudbe, razvoj in vzdrževanje skupne turistične infrastrukture ter razvoj in vzdrževanje javnih površin, namenjenih turistom.

Kulturna antropologinja **Tatiana Bajuk Senčar** je leta 2005 izdala monografijo *Kultura turizma: antropološki pogledi na razvoj Bohinja*, v kateri je med drugim analizirala javni interes. »Pomembno se je vprašati, kdo sestavlja javnost, kdo jo določi in kdo vanjo ni vključen, ker se za javnim interesom lahko skriva marsikaj. Tisti, ki ga določa, so navadno nosilci moči.« O javnem interesu, o katerem govori zakon o spodbujanju razvoja turizma, tako pravi: »Vprašanje je, zakaj se to določa kot javni interes, ki je povsem jasno interes turističnih ponudnikov in panoge, toda to je panoga, ki ni pogosto ni povezana z lokalnim okoljem. Zato menim, da gre tu za prilaščanje javnega interesa za neke druge, ožje interese. Turizem je pridobitna dejavnost, in iz tega ekonomskega pogleda obstaja neka drža, da je turizem za gospodarstvo in skupnost dober, kot da je to nekaj mitičnega z multiplikacijskim učinkom. Kaj pa ima od tega nekdo, ki živi v centru Ljubljane, kjer je veliko turistov? Vprašanje je, ali se center mesta spreminja za njegove prebivalce ali pa za nekoga, ki pride tja za nekaj ur. In tu prihaja do konflikta interesov.«

Taksa od turizma – za turizem

Sredstva za spodbujanje razvoja turizma na ravni turističnega območja se, kot veleva krovni zakon, zagotavljajo v proračunih občin in iz namenskih virov financiranja, pri čemer sta to koncesijska dajatev od posebnih iger na srečo in turistična taksa. Ponudniki prenočišč morajo takso zaračunati vsakemu turistu in ta se je z januarjem 2015 povišala; v MOL zdaj znaša 1,2 in za sobodajalce 0,6 evrov. Medtem ko je javni zavod Turizem Ljubljana po podatkih Supervizorja v zadnjih trinajstih letih iz mestnega proračuna MOL prejel nekaj več kot 37 milijonov evrov, kar pomeni približno slabe tri milijone evrov na leto, se je v občinsko blagajno v letu 2015 iz naslova pobrane turistične takse steklo nekaj več kot 1,1 milijona evrov.

Prenočitve turistov v slovenskem glavnem mestu sicer predstavljajo dvanajst odstotkov vseh v državi. Največ, skoraj 30 odstotkov, so jih zabeležili v tako imenovanih zdraviliških občinah, 25 odstotkov v gorskih in 21 odstotkov v obmorskih.

Da turizem predstavlja »veliko priložnost«, v zadnji javno objavljeni analizi ugotavljajo v Slovenski turistični organizaciji. V letu 2015⁵ je število turističnih prenočitev »prvič preseгло deset milijonov, v hotelih pa prvič šest milijonov«. Statistični urad v analizi ekonomskih vidikov turizma za leto 2014 ugotavlja, da je delež turističnega bruto domačega dohodka v celotnem BDP predstavljal 4,9 odstotka. Da pa »skupaj »s posrednimi učinki« prispeva okoli 13 odstotkov celotnega BDP in zagotavlja 13

⁵ Turizem v Sloveniji 2015. Slovenia.info, 17.3.:

https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/turizem_v_sloveniji_2015_koncni_slo.pdf.

odstotkov (103.500) vseh delovnih mest, »neposredno ali posredno povezanih s turizmom«, pravijo v turistični organizaciji.

Vrednost izvoza potovanj je po podatkih Banke Slovenije za leto 2015 znašala dobri 2,2 milijardi evrov. Medtem pa se je za spodbujanje razvoja turizma in delovanje krovne organizacije po podatkih Supervizorja od leta 2003 do konca leta 2012 namenilo nekaj več kot 77 milijonov evrov, večina od ministrstva za gospodarski razvoj.

Toda čeprav se prihodi turistov v zadnjih letih občutno povečujejo, pa tolikšnega povečanja ni zaznati, ko gre za prihodke od turizma. Podatki⁶ Mednarodne turistične organizacije za Slovenijo kažejo, da so prihodki leta 2010 znašali okoli 2,6 milijarde evrov ter v posameznih letih 2013 in 2014 približno 2,7 milijarde, medtem ko so jih za leto 2015 ocenili na 2,5 milijarde evrov.

Tudi v Slovenski turistični organizaciji v zadnjem poročilu ugotavljajo rekordni prihod turistov, ko je Slovenijo obiskalo 3.927.530 turistov in več kot 10 milijonov prenočitev, od tega so »tuji turisti« predstavljali 69 odstotkov, »rast« pa da je bila višja za 12 odstotkov glede na leto prej. Toda povprečna doba bivanja se je znova nekoliko zmanjšala. Če je leta 2014 turist v Sloveniji preživel 2,7 dneva, je leto pozneje 2,6. In trend zniževanja povprečne dobe bivanja se kaže tudi med letoma 1991 in 2010, kot je razvidno iz edine večletne analize, ki so jo pripravili pri turistični organizaciji. V začetku devetdesetih so gostje (tako domači kot tuji, med katere so takrat prišteli Jugoslovane) preživeli 4,1 dneva, povprečna doba bivanja pa se je po letu 2004 znižala na 3,9 in po letu 2008 na 3,5 dneva.

Da podatek o rasti števila prihodov ni podatek o ekonomski rasti, če turisti ne prinašajo denarja, meni Klemen Ploštajner. »In očitno ga v tolikšni meri ne, ker je tip turizma tak, da se ljudje tu zgolj ustavijo. Toda centre mest se medtem spreminja in dejavnosti v njih prilagaja turistom. V Ljubljani nekoliko raste prihodek od turizma, toda zaposlitve v tem sektorju so zelo slabe, medtem pa cene rastejo. In tako nastane razkorak med prihodki in odhodki prebivalcev. Tako ustvarjamo prostor z namenom, da se vanj pripelje nekoga od zunaj, medtem ko na njem že živijo ljudje – in prav potrebe teh ljudi bi morale biti ključne«.

Ormož z lokalno akcijsko skupino

Da je turizem »glede na danosti priložnost za ohranjanje in razvoj novih delovnih mest«, poudarja **Mateja Serec**, vodja urada župana **občine Ormož**. Toda občinska razvojna agencija je v leta 2010 objavljeni analizi stanja in potencialov v turizmu v Ormožu, kjer turistično-gostinska dejavnost predstavlja 8,3 odstotka občinskega gospodarstva in 0,5 odstotka slovenskih podjetij na področju turizma, zapisala, da so podatki zaskrbljujoči. Ko gre za dodano vrednost na zaposlenega v turizmu, je ta za 41 odstotkov nižja od povprečja ormoškega gospodarstva, tudi prihodek na zaposlenega je za 44 odstotkov nižji. V analizi se tudi sprašujejo, zakaj narašča število ležišč v občini, ko se po drugi strani zmanjšuje že tako nizka zasedenost. V agenciji so sicer predlagali ustanovitev razvojnega sveta za turizem.

Šest let pozneje v občini pravijo, da sveta niso ustanovili, da pa so ustanovili »lokalno akcijsko skupino«, ki združuje občino Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž. V okviru skupine se, kot pojasnjuje Mateja Serec, pripravljajo projekti tudi s področja turizma, s katerimi želijo »izboljšati

⁶ UNWTO 2015. Unwto.org, 17.3.: <http://www2.unwto.org/annual-reports>.

trenutno stanje na tem področju«. »Na žalost pa država v novi finančni perspektivi namenja premalo sredstev za spodbujanje razvoja turizma na demografsko ogroženih območjih,« poudarja vodja urada.

V občinski proračun se je iz naslova pobrane turistične takse v lanskem letu steklo 1340, leto pred tem 1800 evrov. Zbrana sredstva v občini, kjer se po njihovi oceni s turizmom ukvarja okoli 1,3 odstotka prebivalcev, porabijo za dejavnosti, povezane s turizmom, kot jim to nalaga zakon. Za turistično dejavnost so v lanskem letu namenili približno en odstotek proračuna, kar je okoli 90 tisoč evrov. Tako so po besedah Mateje Serec financirali: informacijsko točko, pustni karneval, promocijske dejavnosti vinskih kraljic, projekt Mrežna postajališča za avtodome, projekt Dravske kolesarske poti in martinovanje.

Piran: Dosegli smo konsenz

In medtem ko so v občini Ormož z okoli dva tisoč prebivalci leta 2015 naštel nekaj manj kot dva tisoč prihodov turistov in nekaj več kot 4500 nočitev, so v **občini Piran**, kjer je okoli štiri tisoč prebivalcev, po zadnjih podatkih statističnega urada zabeležili skoraj pol milijona turističnih prihodov in okoli milijon štiristo tisoč nočitev. »Rast priliva turistične takse sledi rasti števila nočitev,« pojasnjuje **Slavica Tucakov**, vodja občinskega oddelka za odnose z javnostmi, »medtem ko se priliv koncesijskih dajatev od posebnih iger na srečo že nekaj let niža«. Lani se je v občinski proračun s to dajatvijo nabralo okoli 770 tisoč evrov, s turistično takso pa nekaj več kot dva milijona evrov, oba vira pa skupno predstavljata dvanajst odstotkov vseh prilivov v proračun. Medtem so lani za dejavnosti, povezane s turizmom, namenili nekaj manj kot tri milijone evrov, od tega 720 tisoč evrov za delovanje lokalne turistične organizacije.

Z denarjem od turistične takse so po besedah Slavice Tucakov lani uredili plaže in obalni pas, podobno vsoto so namenili za kulturno promocijski program, četrtno nižji znesek pa so investirali v prometno infrastrukturo: »S sredstvi iz naslova takse in dajatev občina ureja trge, razgledne točke in postavlja urbano opremo, sofinancira turistična društva, spomeniško varstvene akcije, zagotavlja brezplačno brezžično internetno povezavo, ureja občinski oljčni nasad Forma viva, solni fond in novoletno okrasitev«. Javni interes je, kot je povedala, »zavarovan, če turizem prispeva k sodelovanju med družbenimi akterji, spodbuja podjetništvo in pospešuje gospodarsko rast, ob tem pa ne ogroža varnosti, urejenosti in trajnostnega razvoja destinacije«. Na vprašanje, kako turizem vpliva na Piran in prebivalce, pa Slavica Tucakov odgovarja: »Nedvomno se občani zelo dobro zavedajo, da je turizem temelj naše blaginje in da so določene neprijetnosti, ki so sestavni del bivanja v priljubljeni turistični destinaciji, neprimerljive z obremenitvami, ki jih morajo sprejemati prebivalci industrijskih in večjih urbanih središč. Nedvomno turizem zahteva določeno mero strpnosti in prilagajanja, a smo v skupnosti dosegli konsenz o tem, da svojo prihodnost usmerimo v turistični razvoj«.

Konec turizma?

Da so na sodobnih turističnih trgih pomembni trije premiki, je v kolumni *Turizem v senci beguncev*⁷ v *Mladini* pred časom ugotavljal ekonomist **Bogomir Kovač**. »Prvič, urbana revitalizacija postavlja v ospredje mestni turizem, ki postaja ena ključnih usmeritev. Drugič, spreminjajo se poslovni modeli in tehnologije, vse je podrejeno informatizaciji in kakovosti, inovativnosti in prijaznosti izvedbe, konkurenca je večja kot kadarkoli. In tretjič, spreminja se način povpraševanja, ki postaja individualizirano, domala unikatno. Danes je najpomembnejša informacija na spletu, razni

⁷ Kovač, Bogomir. 2015. Turizem v senci beguncev, Mladina.si, 17.3.: <http://www.mladina.si/168980/turizem-v-senci-beguncev/>.

»TripAdvisor«, »Booking.com« ..., komercialna podjetja z domala generičnimi nazivi, krojijo usodo milijonov turistov, ki večinoma uporabljajo pametne telefone, tablice.«

Tudi **Marjan Hočevar** s centra za prostorsko sociologijo pri fakulteti za družbene vede, ki med drugim raziskuje turizem in potovanja, govori o spremenjeni dinamiki turizma v mestih. Ta je po njegovem povezana tudi s pojavom ponudnikov v okviru tako imenovane delitvene ekonomije, kot sta couchsurfing in airbnb. Klasični turizem, ki je »ogledovalen«, tako po njegovem postaja »izkustveni in usmerjen v doživetja«.

»Tisti, ki prihajajo, nočejo biti več turisti v smislu ogledovanja znamenitosti in nekih vodenih ogledov. Vse manj ljudi, ki potujejo, se identificira s turistom, kar je indikativno za sodobni čas in individualizem.« Tako Marjan Hočevar govori o post turizmu, ki po njegovem nakazuje konec turizma.

Rekordne podatke o nočitvah v Ljubljani sicer povezuje predvsem s tem, da je slovensko glavno mesto »še vedno relativno nova turistična destinacija, od katere obiskovalci pričakujejo manj kot od uveljavljenih. Toda po drugi strani se po njegovem že kaže, predvsem v poletni sezoni, da usmerjanje v turizem postaja za prebivalce obremenjujoče. »Cilj mest je povečanje prihodka, toda problem je, če je samo to njihov namen. Ko postanejo mesta turistične destinacije, resorti, to niso več mesta.«

Po njegovem je ključna težava pri načrtovanju razvoja turizma, da so prebivalci pri tem pogosto izključeni. »Ekstremni primer so Benetke, kjer niso zadovoljni ne prebivalci ne turisti. Pravzaprav gre za nek odnos 'ljubi-sovraži', pri čemer se prebivalci po eni strani zavedajo, da brez prihodka od turistov ne gre, ker sta infrastruktura in življenje tako zahtevna in draga, po drugi strani pa protestirajo, ker je tako vse težje živeti.« Tudi turisti v Ljubljani po njegovem ugotavljajo, da ni več, kot je bilo: »Če spremljate aplikacijo Trip Advisor, je razvidno, da ni več tako idilično, da so cene vse višje, mnogi tudi opažajo, da so glede na relativno visoke cene, storitve slabe, in to velja v splošnem za Slovenijo, od hotelskih sob do komunikacije.«

V Ljubljani sicer Hočevar izpostavlja tudi, kot ga imenuje, »fenomen BTC«, ki je po njegovem nasprotje od centra mesta, v katerem je v fokusu kozmetizacija. Če je bilo mestno središče nekoč ključni prostor preživljanja prostega časa, je danes to vlogo prevzelo nakupovalno središče, ki ga na leto menda obišče 21 milijonov ljudi. »Če pogledate funkcionalne tokove, ki jih je mogoče videti iz zraka, lahko vidite, kje se koncentrira dejavnost. In v BTC se ne odvija več samo nakupovanje, ampak se tja preseljuje tudi vse večji del storitvene dejavnosti.«

Klemen Ploštajner govori o trendih v urbanih središčih, ko se vlaga v predele, ki so najbolj dobičkonosni, medtem ko se ostale prepušča propadanju. Tudi v Ljubljani ponekod zunaj centra ni urejena osnovna komunalna infrastruktura, stanovanjske soseske propadajo. Pri tem sociolog izpostavlja strukturne tendence. »Zaradi rekonstrukcije države ta vse bolj razpada oziroma se izvotli, kar pomeni, da nekatere funkcije predaja na nadnacionalni nivo, druge pa na regionalni oziroma mestni nivo, kot so stanovanjska preskrba in vrtci. Toda hkrati se mestom odvzema sredstva. In tako so ta prisiljena iskati druge vire, če želijo preživeti. Mesta so tako strukturno prisiljena ne samo v tekmovanje drugo z drugim, ampak tudi v iskanje zunanjih virov, in tako morajo tisto, kar imajo, in to je prostor, na nek način kapitalizirati.«

Usmerjanje v turizem po njegovem »samo po sebi ni nujno slabo, je pa slabo«, kot pravi, če na tem temelji celoten razvoj mesta. »Javni interes pomeni, da ima čim več ljudi čim več koristi. Turizem sicer ustvarja delovna mesta, toda splošnega interesa je relativno malo. Že sam po sebi tudi pomeni privilegirano preživljanje prostega časa, medtem pa se centri mest spreminjajo v disneylande,

preostale dele pa se zanemarija. Kazalniki revščine in izključenosti za osrednjeslovensko regijo, katere glavni del predstavlja prav ljubljanska občina, so vse slabši. To je sicer povezano tudi s splošno krizo, toda če je Ljubljana najlepše mesto in beleži rekordni prihod turistov, kako to, da se je revščina v turističnem bumu povečala z osem na dvanajst odstotkov?»

In medtem ko živimo v svetu, v katerem se vse bolj poudarja mobilnost in gibanje, Ploštajner še opozarja, da hkrati obstajajo ljudje, »ki v naših družbah nimajo prostora in se tudi vedno težje premikajo«.

Spremembe

Mestna oblast v Barceloni je konec januarja sprejela zakon, s katerim namerava zajezi število turistov. Ta hotelom in turističnim apartmajem nalaga omejitve števila postelj, ob tem pa uvaja moratorij na gradnjo novih hotelov in izdajo licenc za apartmaje. Že pred tem je mestni svet odločil, da spletne ponudnike pri oddaji nastanitev, kot je Airbnb, ob morebitnem posredovanju neprijavljenih nepremičnin kaznujejo z globo do 600 tisoč evrov.

Da je zakon »majhen, a korak v pravo smer«, je prepričan **Cesare Ottolini**, koordinator Mednarodne zveze prebivalcev (International Alliance of Inhabitants), v katero so se povezali aktivisti, nevladne organizacije in razne lokalne iniciative, ki se z različnimi akcijami bojujejo proti deložacijam in opozarjajo na vse bolj pereče stanovanjske probleme. Ottolini opozarja, kako se mesta in prostori spreminjajo pod težo prekomernega turizma. »Masovni turizem je razlog številnih evikcij ljudi iz hiš in z ozemelj. Zaradi gradnje turistične infrastrukture, tudi za razne športne dogodke, se dogajajo čiščenja mestnih središč, vse višje so cene nepremičnin, ki silijo revnejše na obrobje. Ena od ključnih težav, ki jo zaznavamo, ko se srečujemo s prebivalci, je, da se turistične strategije in razvoj turizma dogajajo mimo njih in tako so potrebe lokalnega prebivalstva potisnjene v ozadje.«

Medtem ko je bila pred dnevi v Berlinu vsakoletna vodilna turistična borza (ITB Berlin), ki so se je udeležili tudi predstavniki Slovenske turistične organizacije, se je Ottolini udeležil alternativne konference z naslovom Transformirati turizem, na kateri so članice iz 19 držav Evrope, Afrike, Azije in Latinske Amerike, sprejele deklaracijo – prav v letu, ki so ga v Združenih narodih razglasili za leto trajnostnega turizma za razvoj. V njej so med drugim opozorili, da sedanji prevladujoči turistični model ne omogoča potrebnih sprememb v smeri ciljev iz agende ZN 2030 za trajnostni razvoj. Prav nasprotno, pravijo avtorji deklaracije, škoduje skupnostim, izkorišča ljudi, tepta človekove pravice in uničuje okolje. Države so zato pozvali, naj bodo prebivalci, aktivisti in lokalne skupnosti »v osrčju turističnega razvoja« in zahtevali pravično porazdelitev ekonomskih in socialnih koristi. Turizem mora po njihovem postati pozitivna in koristna izkušnja, ki naj tako deluje »kot sila, ki spodbuja medsebojno razumevanje, empatijo in spoštovanje«. Spremembe sveta na bolje, kot pravijo, namreč ne bo brez sprememb turizma.